

Bijlage 3. Behandeling van de adviezen en opmerkingen bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als cultuurhistorisch landschap van het kasteelpark de Bunswyck en als monument van het kasteel de Bunswyck, de voormalige afspanning De Mol en de kilometerpaal K29 in Leuven (Kessel-Lo)

Provincie: Vlaams-Brabant

Gemeente: Leuven, 14de afdeling, sectie A

Objectnummers:

-

Dossiernummer: 4.001/24062/124.1

4.01/24062/451.1 - 4.01/24062/452.1

4.01/24062/453.1 - 4.03/24062/122.1

Omschrijving:

Het kasteel de Bunswyck, Tiensesteenweg 343, de voormalige afspanning De Mol, Tiensesteenweg 347 en 349, de loods met dienstgebouw, de belvédère, de kasteelmuur met toegangshekken en de kilometerpaal K29 als monument

en

het kasteelpark de Bunswyck met Klein park en Groot park als cultuurhistorisch landschap

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel,

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE

1. Adviezen en opmerkingen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen Omgeving, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Omgeving

Het advies werd gevraagd op 21 januari 2020.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3. van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.2. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 21 januari 2020.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3. van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.3. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 21 januari 2020.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3. van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.2. Advies uitgebracht door de betrokken gemeente Leuven

Het advies werd gevraagd op 21 januari 2020.

Het College van burgemeester en schepenen bracht op 14 februari 2020 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

In haar advies stelt het college twee vragen:

1° Met betrekking tot het landschap:

Opmerking:

De stad Leuven vraagt een uitbreiding van de bescherming met de percelen A27/F, A25/N, A25/R en A25/S.

Antwoord:

Op de percelen A27/F en A25/N bevinden zich twee leegstaande woningen en een schuur, waarvan één woning en de schuur in zeer slechte bouwfysische toestand zijn. Geen van deze gebouwen bezit erfgoedwaarde. De voorgestelde percelen hebben geen historische band met

het kasteel en zijn geen onderdeel van het ter bescherming voorgestelde domein. Er is geen erfgoedwaarde die de uitbreiding van de afbakening ondersteunt. De beschermingsperimeter wordt daarom niet uitgebreid.

2° Met betrekking tot het monument:

Opmerking:

In het ministerieel besluit, de toelatingsplichtige werken artikel 5.2: "1° het slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie" en "2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen". De Stad Leuven vraagt of de constructie van voorzetwanden, tussenwanden, enzovoort niet vergunningsplichtig is.

Antwoord:

De Stad wijst hier wellicht naar interieurwerken.

Artikel 5.2 1° spreekt letterlijk over "1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;". Artikel 5.2 6° zegt verder "voor de volgende handelingen aan het interieur van de beschermde monumenten, moet een toelating worden aangevraagd; met uitzondering voor het interieur van het vroegere dienstgebouw op de site De Mol (woning Tiensesteenweg 349): [...] b) het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren in het interieur; c) het uitvoeren van werken die het uitzicht of de indeling van het interieur wijzigen;"

Het plaatsen van gelijk welke constructie, verbonden aan het monument, is dus wel degelijk toelatingsplichtig. Het ministerieel besluit is op dat punt duidelijk.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 21 januari 2020.

De VCOE bracht op 16 maart 2020 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

De commissie vindt het zeer positief dat elk van deze beschermingsvoorstellen uitgaat van een grondige, afzonderlijke waardenstelling, maar tegelijk gevat wordt binnen eenzelfde procedure en een gezamenlijk ministerieel besluit. Het zorgvuldig opgestelde inhoudelijk dossier belicht de historische evolutie en verbondenheid van het parklandschap en de gebouwen op het domein. De complementaire afbakening van de beschermingen waardeert op die manier de sterke ensemblewaarde van het geheel en waarborgt het toekomstig behoud van de historische samenhang.

Opmerkingen met betrekking tot het landschap en het monument:

Opmerking:

De commissie merkt op dat het beschermingsdossier verwijst naar lopend onderzoek tot bescherming van andere kastelen en landhuizen, die een bijzondere concentratie kennen in de Leuvense stadsrand. Dit aanvullende initiatief wordt echter niet nader geduid. De commissie vraagt te verduidelijken of het lopend onderzoek naar kasteeldomeinen een uitbreiding van het Leuvense pakket, dan wel de selectie van een nieuw thematisch pakket beoogt.

Antwoord:

Het voorliggende beschermingsdossier is het gevolg van een ad hoc-aanvraag. Het agentschap Onroerend Erfgoed werkte op vraag van en in samenspraak met de stad Leuven een beschermingspakket uit van een tiental zeer waardevolle erfgoedrelicten op grondgebied Leuven. Het pakket omvat onder meer de Grote Markt (definitief beschermd bij MB van 15 december 2016), het Hogeschoolplein (definitief beschermd bij MB van 21 september 2016), markante stadswoningen (woning Goffaerts definitief beschermd bij MB van 29 februari 2016,

Puthof definitief beschermd bij MB van 21 maart 2017, herenhuis Rosseels definitief beschermd bij MB van 4 mei 2017, Huis Limburg definitief beschermd bij MB van 23 mei 2017), villa's (villa Roma definitief beschermd bij MB van 14 februari 2017). Onderzoek naar kasteeldomeinen in de stadsrand leidde tot de bescherming van één ander kasteeldomein: het Kasteel Maisin met park, eveneens aan de Tiensesteenweg gelegen (definitief beschermd bij MB van 12 mei 2020). Dat wordt verduidelijkt in het inhoudelijk dossier onder 1. Beschrijvend gedeelte.

De zin "Onderzoek tot bescherming van een aantal kasteeldomeinen in de stadsrand is nog lopende." wordt gewijzigd in "Onderzoek tot de bescherming van een aantal kasteeldomeinen in de stadsrand van Leuven leidde tot de bescherming van één ander kasteeldomein: het kasteel Maisin (definitief beschermd op 12 mei 2020)."

Opmerking:

Met betrekking tot het inhoudelijk dossier formuleert de commissie volgende detailopmerkingen:

1° Op pagina 9 suggereert de commissie volgende correctie: 'Bourgondische hertogen en de Spaanse koningen' of 'de Bourgondische en Spaanse vorsten'.

Antwoord:

De formulering wordt gewijzigd in 'Bourgondische hertogen en de Spaanse koningen'.

2° Op pagina's 21-22 wordt gesteld dat de hoekvensters van de belvédère en het deels bewaarde schrijnwerk in de achtergevel van het vervallen dienstgebouw aan de zuidzijde van het Groot Park de invloed tonen van het 'Nieuwe Bouwen', zonder dit nader te verklaren. De commissie vraagt dit 'Nieuwe Bouwen' (elders 'moderne bouwen') kort te typeren.

Antwoord:

Het inhoudelijk dossier wordt aangevuld met: "Het Nieuwe Bouwen, ook gekend als functionalisme, is een bouwstijl uit het interbellum die gekenmerkt wordt door soberheid, functionaliteit en het gebruik van nieuwe materialen. Het belang dat aan "licht en lucht" wordt gehecht verklaart de keuze voor grote vensteropeningen."

De term "Moderne Bouwen" wordt onder 1.3. *Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken* en 2.1. *Evaluatie van de erfgoedwaarden* gewijzigd in "Nieuwe Bouwen" om zo een uniform woordgebruik te hebben.

3° Op pagina 37 wordt de gevelsteen van afspanning De Mol met het jaartal 1733 beschreven. Er wordt daarbij gesteld dat het jaartal 1733 ingekerfd staat op een hanenbalk van de dakconstructie. Eerder in het dossier (pagina 19) wordt de datumschrijving op de hanenbalk echter als hypothetisch vermeld en is er sprake van een waargenomen balk met 'ANO 1744 AV'. De commissie vraagt deze passages eenduidig te formuleren.

Antwoord:

De passage wordt als volgt geherformuleerd: "De bouwperiode van afspanning De Mol wordt gesitueerd in het tweede kwart van de 18de eeuw. Volgens de gevelsteen boven de korbboogdeur werd het gebouw opgetrokken in 1733. In het verheven beeldhouwwerk wordt een figuur van een grote mol en twee banderollen voorgesteld: '17 IN DEN MOL 33/ AU.FOIN ON.VAEN / TOUT.SOURT DE PIER / GOKT LOGIST TE VOET EN TE PEERT'. De tekst verwijst naar een herberg met afspanning, genaamd De Mol ('foin'), waar ook bakstenen werden verhandeld. Een balk in het dak draagt de cijfers en letters 'ANO 1744 AV'. De juistheid van deze datering van de afspanning wordt in dit dossier niet onderzocht. Niet zelden werden bij verbouwingen of nieuwbouw materialen in de muren, balken of delen van dakconstructies hergebruikt."

Antwoord:

De opmerkingen worden aangepast in het beschermingsdossier zoals onder elk punt verduidelijkt. De term "Moderne Bouwen" wordt ook in het Ministerieel besluit gewijzigd in "Nieuwe Bouwen".

Opmerking:

De commissie vraagt in artikel 2.1-2.4 van het ministerieel besluit de motivering van de historische waarden van het kasteelgebouw en kasteelpark de Bunswyck maximaal op elkaar af te stemmen.

Antwoord:

De eerste paragrafen van beide motivaties van de historische waarde werden op elkaar afgestemd om de eenheid in het dossier te benadrukken en dat zowel in het beschermingsdossier als het beschermingsbesluit: *"Het kasteel de Bunswyck is historisch representatief voor de ontwikkelingsgeschiedenis van een 18de-eeuws landelijk huis met bijhorende tuinen naar een vroeg 19de-eeuwse industriële ontwikkeling (dakpannenbakkerij in landelijke gebied), tot een adellijke woonst met aansluitend parkje uit het begin van de 20ste eeuw aan de rand van het Leuvense buitengebied."*

Opmerking:

Met het oog op de overzichtelijkheid vraagt de commissie om de beschrijvingen in het ministerieel besluit, artikel 2.1-2.4 zo systematisch mogelijk te groeperen en overlappings te vermijden.

Antwoord:

Het handelt hier om de beschrijving van de vier erfgoedelementen: kasteel, kasteeldomein, afspanning De Mol en een kilometerpaal. Het is belangrijk dat de beschrijving van elk item alle relevante delen beschrijft vanuit de landschaps- en monumentenbescherming. De teksten worden daarom niet gegroepeerd. Eventuele overlappings bewijzen dat de verschillende erfgoedelementen met elkaar verbonden zijn en als een éénheid ervaren worden.

Opmerking:

De commissie stelt vast dat het dossier niet dieper ingaat op de verenigbaarheid van de bescherming met de bestemmingen van het domein en het al dan niet wenselijke behoud van de recente (tijdelijke) constructies en aanbouwen. Er wordt enkel impliciet uitgegaan van een voortzetting van de huidige uitbatingsfuncties. Nochtans kunnen de beschermingen belangrijke repercussies hebben voor de toekomstige economische uitbating van de site. Zo lijkt het de commissie vanuit erfgoed oogpunt aangewezen om minstens een herstelling van het gave uitzicht van de annexen van het kasteelgebouw na te streven. De commissie vraagt bijgevolg te expliciteren hoe de voortzetting van huidige functies verzoend kan worden met het optimaal vrijwaren van de erfgoedwaarden.

Antwoord:

Een bescherming legt geen functies vast. De functie kan in de toekomst wijzigen. De tijdelijke constructies en aanbouwen waarnaar de commissie verwijst zijn niet opgenomen onder de erfgoedelementen en behoren dan ook niet tot de beschermde onderdelen. Zij hoeven in de toekomst niet bewaard te blijven. Bestaande constructies kunnen echter door een bescherming niet verplicht verwijderd worden.

De noodzakelijke geachte wijzigingen aan de site, als gevolg van de huidige of een toekomstige functie, worden na de bescherming afgewogen aan de in het ministerieel besluit opgenomen erfgoedwaarden en erfgoedelementen.

De beheersdoelstellingen voor het kasteel stellen onder andere: *"Art. 3.2. Voor het beschermde monument kasteel de Bunswyck gelden de volgende beheersdoelstellingen: 2° de bescherming beoogt het behoud en de herkenbaarheid van de typerende buitenarchitectuur van het kasteelgebouw, van de oude dienstgebouwen en van de kleine bijgebouwen, qua volumewerking, bouwhoogte, gabarit, beeldwaarde, materiaalgebruik en afwerking en de decoratieve gevelelementen;"* Het ministerieel besluit is hier duidelijk: het behoud van het exterieur van het kasteel en de bijgebouwen wordt nagestreefd. De sloop-, aanpassings- en verbouwingswerken aan de niet beschreven recentere bouwonderdelen kunnen overwogen worden mits aan *"het behoud en de herkenbaarheid van de typerende buitenarchitectuur van het kasteelgebouw"* voldaan wordt.

Om tegemoet te komen aan de vraag van de commissie naar een herstel van het gave uitzicht, wordt in het ministerieel besluit artikel 3.2 2° als volgt aangevuld met en eventueel het herstel

van: 2° de bescherming beoogt het behoud en eventueel het herstel van de herkenbaarheid van de typerende buitenarchitectuur van het kasteelgebouw, van de oude dienstgebouwen en van de kleine bijgebouwen, qua volumewerking, bouwhoogte, gabarit, beeldwaarde, materiaalgebruik en afwerking en de decoratieve gevelementen;

Opmerking:

De commissie vraagt de fotoregistratie te vervolledigen met aanvullende foto's van de belvédère en de voormalige dienstwoning bij de afspanning, alsook met duidelijkere beelden van de historische annexen aan het kasteel (de duiventoren, het arcadegebouw en de volière). Wat betreft het kasteelinterieur dient de fotoregistratie aangevuld te worden voor de bediendengang en kelder, het gedeeltelijk overkapte binnenhof, de zolder van de zuidelijke zijvleugel met authentieke dakconstructie en de jachtloge in de voormalige schuur (inclusief de mooi bewaarde dakconstructie op de zolderverdieping).

Antwoord:

De fotoregistratie wordt aangevuld met foto 51 tot 54, 95 en 96, 120 tot 130. Door nieuwe gebouwen is het niet mogelijk om duidelijkere foto's te maken van de duiventoren, het arcadegebouw, de volière en de binnenhof.

Opmerking:

Wat kasteel de Bunswyck betreft wijst de commissie erop dat de omheiningmuur en toegangshekken – die de architecturale waarde van het kasteel versterken – expliciet omschreven moeten worden bij de erfgoedelementen en -kenmerken in artikel 2.1 – 2.4 van het ministerieel besluit.

Antwoord:

de beschrijvingen worden toegevoegd in het ministerieel besluit en het beschermingsdossier. In het beschermingsdossier hoofdstuk 1.3.2. en het ministerieel besluit artikel 2.2 werd volgende beschrijving van de omheiningmuur en de hekkens toegevoegd: *"De beeldbepalende en opvallend hoge bakstenen omheiningmuur is uitgevoerd in verzorgd metselwerk, heeft een oplopend verloop en is bekroond met bolornamenten. Het uit het interbellum daterende smeed- en gietijzeren toegangshekken van hoofd- en zijtoegang tot het kasteelpark zijn uitgevoerd in een klassieke vormgeving met verwijzingen naar de art nouveau."*

Opmerking:

De commissie vraagt in de beschrijving van het exterieur van het kasteel tevens aandacht te schenken aan het oorspronkelijke 'heldere' vensterglas, dat zowel van buiten uit als vanuit het interieur voor een specifieke beleving zorgt. De matte glasvlakken van het 'groot glasraam' op het bordes kunnen nauwkeuriger omschreven worden als 'opaal' of 'opalescent' glas.

Antwoord:

Het beschermingsdossier en het ministerieel besluit (artikel 2.2) worden aangevuld als volgt:

- 1° Aan de beschrijving van het exterieur van het kasteel (beschermingsdossier, hoofdstuk 1.3.2.1.) wordt volgende zin toegevoegd: *'Het oorspronkelijke heldere glas geeft een bijzondere beleving aan het exterieur en het interieur van het kasteel.'*
- 2° Aan de beschrijving van het interieur (beschermingsdossier, hoofdstuk 1.3.2.2.) en het ministerieel besluit wordt gedicht met opaalglas toegevoegd: *'Deze trap naar de eerste verdieping vat aan met een rechte steektrap en vormt op het tussenverdieping een bordes, dat op het niveau van het tussenverdieping verlicht wordt door een groot glasraam met boogvormig bovenlicht, gedicht met opaalglas.'*

Opmerking:

De woning Tiensesteenweg 349, horende bij afspanning De Mol, wordt anders omschreven in de beheersvisie dan in de erfgoedelementen en -kenmerken. De commissie vraagt hier een eenduidige omschrijving te hanteren.

Antwoord:

De beschrijving wordt geüniformeerd in het ministerieel besluit. Overall wordt "Tiensesteenweg 349" vermeld.

Opmerking:

De commissie vraagt de vorm en groeiplaats van de in het beschermingsbesluit vermelde populier te specificeren in artikel 2.1.

Antwoord:

Bij de beschrijving wordt in het ministerieel besluit "Italiaanse populier (*Populus nigra* 'Italica') 234 cm" gewijzigd in "zuilvormige Italiaanse populier (*Populus nigra* 'Italica') 234 cm, aangeplant nabij de belvédère".

Opmerking:

De commissie vraagt beheersdoelstellingen 6 en 7 te herformuleren.

Antwoord:

Beheersdoelstelling 6 wordt geherformuleerd en samengevoegd met beheersdoelstelling 7: 6° door zijn cruciale rol als zichtpunt binnen het parkontwerp van 1938, zijn aan het landhuis refererende bouwstijl en zijn rol als optische lens binnen en buiten het park, verdient het behoud en het herstel van de belvédère met zijn terras de voorkeur. Bij een restauratie of reconstructie naar oorspronkelijk model dienen de nog aanwezige authentieke materialen zoveel mogelijk gerecupereerd te worden. De ligging, oriëntatie, grootte, schaal en materiaalgebruik van de huidige belvédère dienen hierbij als leidraad;

Conclusie: het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden aangepast zoals hierboven toegelicht.

1.4. Opmerkingen van de zakelijkrechthouders

De opmerkingen werden gevraagd op 21 januari 2020.

De zakelijkrechthouders gaven geen opmerkingen over deze bescherming.

Conclusie: de opmerkingen hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier en of het ministerieel besluit.

1.5. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige bescherming

De uitgebrachte adviezen en de opmerkingen van de zakelijkrechthouders hebben invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden aangepast zoals onder punt 1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE) toegelicht.